

Skadeståndsrättsliga frågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet åtta motionsyrkanden från allmänna motionstiden år 2002 i olika skadeståndsrättsliga frågor. Motionsyrkandena gäller införande av en rätt till ersättning för sorg och saknad, precisering av den anhörigkrets som har rätt till ersättning för kostnader i samband med att en anhörig drabbats av personskada, ersättning för skador i tjänsten, patientskadlagen samt ersättning för fingerade personuppgifter m.m.

Utskottet avstyrker bifall till samtliga motionsyrkanden, i huvudsak med hänvisning till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida samt pågående utredningsarbete.

I betänkandet finns tre reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden	4
Ersättning för sorg och saknad	4
Kostnader för anhöriga	7
Ersättning för skada i tjänsten.....	9
Patientskadelagen	10
Ersättning för fingerade personuppgifter m.m.	13
Reservationer.....	16
1. Ersättning för sorg och saknad (punkt 1).....	16
2. Kostnader för anhöriga (punkt 2).....	17
3. Ersättning för fingerade personuppgifter m.m. (punkt 5)	17
Särskilt yttrande.....	18
Ersättning för sorg och saknad	18
Bilaga 1 Förteckning över behandlade förslag	19
Motioner från allmänna motionstiden.....	19
Bilaga 2 Av reservanterna föreslagen lagändring.....	21

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Ersättning för sorg och saknad

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L226 yrkande 2 och 2002/03:Ju364 yrkande 18 i denna del.

Reservation 1 (m, fp)

2. Kostnader för anhöriga

Riksdagen avslår motion 2002/03:L226 yrkande 1.

Reservation 2 (m)

3. Ersättning för skada i tjänsten

Riksdagen avslår motion 2002/03:L260.

4. Patientskadelagen

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L215 och 2002/03:L252.

5. Ersättning för fingerade personuppgifter m.m.

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju364 yrkande 18 i denna del.

Reservation 3 (fp)

Stockholm den 1 april 2003

På lagutskottets vägnar

Inger René

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger René (m), Marianne Carlström (s), Raimo Pärssinen (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Hillevi Larsson (s), Yvonne Andersson (kd), Tasso Stafilidis (v), Maria Hassan (s), Bertil Kjellberg (m), Rezene Tesfazion (s), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Anneli Särnblad Stoors (s), Henrik von Sydow (m), Niclas Lindberg (s) och Johan Löfstrand (s).

Utskottets överväganden

Ersättning för sorg och saknad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller införande av en rätt till ersättning för sorg och saknad vid nära anhörigs död. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. *Jämför reservation nr 1 (m, fp).*

Gällande bestämmelser

Rätten till skadestånd för ideell skada stärktes genom ändringar i skadeståndslagen (1972:207) som trädde i kraft år 2002. Bland annat infördes en regel i 5 kap. 2 § första stycket 3 skadeståndslagen varigenom nära anhöriga till den som dödas genom en skadeståndsgrundande handling har en lagreglerad rätt till ersättning för personskada som han eller hon åsamkas på grund av dödsfallet.

Har personskada lett till döden, skall alltså ersättning betalas för personskada som till följd av dödsfallet åsamkats någon som stod den avlidne särskilt nära. Sådant skadestånd skall betalas oavsett grunden för skadeståndsskyldigheten. Skadestånd skall alltså betalas även när dödandet skett genom oaktsamhet som inte är grov och när den skadeståndsskyldige bär strikt skadeståndsansvar.

Den närstående skall ha "åsamkats" en personskada till följd av dödsfallet. Därmed avses att skadan kan ha uppkommit mera indirekt än när den har "tillfogats" den skadelidande.

Skadeståndet omfattar ersättning för kostnader, inkomstförlust och ideella förluster till följd av skadan. De ideella förlusterna ersätts som fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men). I förekommande fall kan även ersättning för särskilda olägenheter betalas.

Personskadan består i detta fall regelmässigt av en psykisk chock eller andra psykiska besvär. För att sådana besvär skall vara ersättningsgilla som personskada krävs att de är medicinskt påvisbara. När någon dödas genom en skadeståndsgrundande handling, kommer dödsfallet som regel plötsligt och oväntat, inte sällan på ett våldsamt sätt. Det ligger i sakens natur att de efterlevande då drabbas av psykiskt lidande utöver den allmänna sorgen och saknaden efter den närstående. Man kan därför normalt utgå från att den närstående har förorsakats psykiska besvär. I sådana fall där det inte är aktuellt att ersätta andra skadeföljder än sveda och värk och smärre belopp avseende kostnader eller inkomstförlust bör man utan närmare utredning kunna utgå

från att dessa besvär är att hänföra till personskada. Då bör det alltså inte vara nödvändigt att den närstående styrker de psykiska besvären genom läkarintyg eller liknande utredning (jfr rättsfallet NJA 2000 s. 521). Om besvären vitsordas av motparten i en process behövs över huvud taget ingen bevisning. Men även om kravet bestrids bör det normalt räcka – på samma sätt som om bestämmelsen skall tillämpas vid anspråk på brottsskadeersättning – att de besvär som den närstående själv beskriver är av sådan art att de får anses medicinskt påvisbara och därmed är att anse som en personskada. Enbart ett påstående om en personskada är dock inte tillräckligt.

Bevislättningen är av betydelse när den anhörige yrkar ersättning för psykiska besvär under sådan tid eller av sådan omfattning i övrigt som normalt sett uppkommer i dessa typer av fall. Yrkas ersättning med högre belopp på den grunden att de psykiska besvären varit särskilt långvariga eller ovanligt omfattande i övrigt, kan särskild bevisning behövas.

I undantagsfall kan de psykiska besvären leda till personlighetsförändringar eller på annat sätt bli bestående. Då kan ersättning ges för bestående men efter den invaliditetsgrad som dessa besvär kan medföra. Det kan någon gång även förekomma att den skadelidande även har rätt till skadestånd för särskilda olägenheter som besvären medför. I dessa båda fall bör dock särskild utredning om skadan krävas.

Berättigade till skadestånd är de som har stått den avlidne särskilt nära. Regleringen tar främst sikte på make, registrerad partner, sambo, barn och föräldrar. I första hand avses då medlemmar i samma etablerade hushållsgemenskap som den som ryckts bort genom dödsfallet. Det kan dock inte utslutas att även andra personer någon gång kan komma i fråga för ersättning, t.ex. syskon som inte sammanbodde med den döde (jfr rättsfallen NJA 1996 s. 509 och NJA 2000 s. 521).

Bestämmelsen är inte avsedd att läggas till grund för motsatsslutet att en rätt till skadestånd inte finns i andra fall än när en nära anhörig har dödats. Enligt gällande rätt torde skadestånd i vissa fall kunna betalas i en del andra situationer, t.ex. när någon har fått en psykisk chock av att bevittna att en nära anhörig har skadats allvarligt.

Någon rätt till ersättning för sorg och saknad eller för kränkning finns inte i de situationer som bestämmelsen avser (prop. 2000/01:68, bet. LU19, rskr. 216).

Motionerna

Lars Leijonborg m.fl. (fp) begär i motion Ju364 ett tillkännagivande om att de svenska skadestandsreglerna kompletteras med en rätt till ersättning för sorg och saknad. Motionärerna anser att en sådan ersättning bör kunna utgå med ett begränsat schablonmässigt belopp utan någon mera tidsödande och omfattande utredning (yrkande 18 delvis).

Ett motsvarande motionsyrkande framförs av Inger René m.fl. (m) i motion L226. Enligt motionärerna vore en ordning med ersättning för sorg och saknad en skarp markering från samhällets sida för efterlevande. Genom den

1* Riksdagen 2002/03. 8 saml. LU12

speciella ersättningsposten inskräps gärningens betydelse för offrets närstående gentemot den skadeståndsskyldige (yrkande 2).

Tidigare behandling

I proposition 2000/01:68 om ersättning för ideell skada gjorde regeringen bedömningen att någon särskild ersättningspost för sorg och saknad då en nära anhörig avlidit genom en skadeståndsgrundande handling inte borde införas. I lagstiftningsärendet väcktes motionsyrkanden om att en sådan särskild rätt borde införas. Med anledning härav framhöll utskottet att de skäl som anförts till stöd för en sådan särskild rätt är att det i rättstillämpningen har krävts att de psykiska besvären skall bevisas, vilket ofta kan vara svårt och omständligt. Dessutom kan det många gånger upplevas som kränkande för en anhörig. Med en schabloniserad rätt till ersättning för sorg och saknad skulle den som inte vill underkasta sig en undersökning av de egna psykiska besvären ändå få ersättning för de starka känslor och de mer eller mindre definierbara psykiska påfrestningar som typiskt sett uppkommer vid en nära anhörigs död.

Det finns dock, anförde utskottet vidare, flera omständigheter som talar emot den av motionärerna förordade särskilda rätt till ersättning för sorg och saknad. För det första skulle en sådan rätt vara en principiell nyhet i svensk skadeståndsrätt, och en seriös bedömning av frågan bör därmed åtföljas av överväganden om en motsvarande eller liknande rätt bör finnas i andra sammanhang, exempelvis en rätt till ersättning för de känslor av ledsnad och bedrövelse som normalt följer med att ett barn skadas eller förlusten av alla ägodelar i samband med en brand. En sådan principiell nyhet inom den svenska skadeståndsrätten bör, anförde utskottet, inte införas utan att mer ingående överväganden kommer till stånd. Vidare uppkommer fråga om skadeståndsrätten över huvud taget är ett ändamålsenligt instrument för att ge ersättning för känslor som sorg och saknad.

För det andra, fortsatte utskottet, sammanhänger det eventuella behovet av en rätt till ersättning för sorg och saknad i stor utsträckning med bevisproblemet. I den frågan erinrade utskottet om att Högsta domstolen genom en dom hösten 2000 (rättsfallet NJA 2000 s. 521) kan sägas ha infört en bevislättning för psykiska besvär som tillfogats på grund av att en nära anhörig dödats genom en uppsåtlig eller därmed jämförlig handling. Enligt utskottets bedömning är det naturligt att vid en lagstadgad rätt till ersättning i detta avseende utgå från en sådan bevislättning, och utgångspunkten bör vara att samma beviskrav gäller oavsett om skadan framkallats uppsåtligen eller av ett grovt vårdslöst eller ett enbart vårdslöst beteende. Det finns inte heller, anförde utskottet, skäl att särbehandla fall där skadeståndet är strikt. Vid en lagstadgad rätt till ersättning för psykiskt lidande till följd av att en nära anhörig dödats bör det alltså, uttalade utskottet, normalt inte krävas läkarintyg eller liknande utredning för att styrka att de psykiska besvären är att hänföra till personskada. När det inte är aktuellt att ersätta andra skadeföljder än sveda och värk bör man utan närmare utredning kunna utgå från att dessa besvär

innebär en personskada. Därmed förlorar, fortsatte utskottet, också det viktigaste skälet för en rätt till ersättning för sorg och saknad sin tyngd.

Vidare pekade utskottet på att det i praktiken inte är någon större skillnad mellan en rätt till ersättning för psykiska besvär som normalt inte behöver styrkas med läkarintyg eller liknande utredning och en rätt till ersättning för sorg och saknad. De praktiska konsekvenserna att ersättningen avser psykiska besvär, och inte sorg och saknad, torde framför allt visa sig däri att en rätt i enskilda fall till ersättning utöver ett schablonbelopp fordrar en särskild utredning som påvisar ovanligt omfattande psykiska besvär.

Mot bakgrund av vad som anförts instämde utskottet i regeringens bedömning att det inte borde införas någon särskild rätt till ersättning för sorg och saknad. Motionsyrkandena med krav på införande av en sådan rätt avstyrktes, och riksdagen följde utskottet.

Motsvarande motionsyrkanden avstyrktes också våren 2002 i det av riksdagen godkända betänkandet 2001/02:LU10. Utskottet hänvisade därvid till de ställningstaganden som gjorts året dessförinnan.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inte ändrat uppfattning i frågan om det bör införas en rätt till ersättning för sorg och saknad. Motionerna L226 yrkande 2 och Ju364 yrkande 18 i denna del bör därför avslås.

Kostnader för anhöriga

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om precisering av den anhörigkrets som har rätt till ersättning för kostnader i samband med att en anhörig har drabbats av personskada. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstagande. *Jämför reservation nr 2 (m).*

Gällande bestämmelser

Enligt i 5 kap. 1 § första stycket 1 skadeståndslagen (1972:207) omfattar skadestånd till den som tillfogats personskada ersättning för bl.a. sjukvårdskostnad och andra kostnader för den skadelidande, inbegripet skälig kompensation till den som står den skadelidande särskilt nära.

Kompensationsersättningen tillkommer den skadelidande för att sedan användas av denne till att gottgöra de närstående för deras kostnader. Det skall göras en skälighetsbedömning. Detta avviker från den annars gällande skadeståndsrättsliga grundsatsen att kostnader till följd av ett skadefall skall ersättas fullt ut.

Kostnader för närståendes sjukbesök kan ersättas även för tiden efter den akuta sjukdomstiden. Det gäller inte bara när den skadelidande är ett barn utan också när besöken kan antas vara till gagn för en vuxen person även om

denne inte lider av en livshotande skada. Det kan röra sig om besök hos en skadelidande som vistas en längre tid på ett sjukhus eller någon annan vårdinrättning. De kostnader för närståendes sjukbesök som i skäligen omfattning kan ingå i skadeståndet till den skadelidande är t.ex. utgifter för resa och förlust av arbetsinkomst. Även kostnader för närståendes omvårdnad av den skadelidande kan ersättas i den omfattning som det är skäligt. Den närståendes inkomstförlust bör kunna ersättas även när denna kostnad överstiger vad det normalt skulle kosta att anlita hjälp utifrån, i varje fall om sådan hjälp inte kan tillhandahållas. Särskilda omständigheter i det enskilda fallet kan medföra att ersättning ges för kostnader för vård utöver den som det allmänna tillhandahåller (jfr rättsfallet NJA 1996 s. 639). En förutsättning för ersättning är att besöken och omvårdnaden är till gagn för den skadade. Det bör genom läkarintyg eller på annat lämpligt sätt styrkas att besöken och omvårdnaden kan främja den skadades hälsa och rehabilitering.

Med närstående avses främst make, registrerad partner eller sambo, barn och föräldrar. Även andra personer än familjemedlemmar kan anses vara närstående i paragrafens mening, t.ex. en person som en äldre skadelidande utan nära släktingar känner särskild samhörighet med.

Motionen

Inger René m.fl. (m) begär i motion L226 att riksdagen skall besluta att i lagtexten precisera den anhörigkrets som omfattas av en skadelidandes ersättningsrätt. Enligt motionärerna bör lagstiftarens syfte klargöras i lagtexten när det ändå är den i praxis erkända närståendekretsen som avses (make, registrerad partner, sambo, barn och föräldrar). I annat fall är det risk för att regeln blir svårtillämpad (yrkande 1).

Tidigare behandling

När ett motsvarande motionsyrkande behandlades våren 2001 uttryckte utskottet att det delade regeringens uppfattning i proposition 2000/01:68 att lagen inte bör innehålla en uppräkningslista av vissa personkategorier då en sådan inte medger en nyanserad bedömning med hänsyn till de särskilda omständigheter som kan finnas i det enskilda fallet. Vidare anförde utskottet bl.a. att det inte kan uteslutas fall där det är rimligt att låta en person som står den skadelidande särskilt nära omfattas av skadeståndsmöjligheten utan att för den skull tillhöra den med bestämmelsen närmast avsedda personkretsen. Motionsyrkandet avstyrktes därmed (bet. 2000/01:19).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inte ändrat uppfattning i frågan om behovet av en precisering av anhörigkretsen i lagtexten. Med den av motionärerna förordade preciseringen skulle exempelvis andra närstående personer än familjemedlemmar helt uteslutas från rätt till ersättning, en ordning som utskottet inte kan ställa sig bakom. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motion L226 yrkande 1.

Ersättning för skada i tjänsten

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om ett regelsystem som berättigar alla till skadestånd om de blir utsatta för våld i tjänsten. Utskottet hänvisar till de lagändringar och uttalanden riksdagen beslutade om våren 2001.

Gällande bestämmelser

I 2 kap. skadeståndslagen finns bestämmelser om skadeståndsansvar på grund av eget vållande. I 1 § sägs bl.a. att den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar en person- eller sakskada skall ersätta den skadan. Vidare skall, enligt 3 §, den som allvarligt kränker någon annan genom *brott* som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära ersätta den skada som kränkningen innebär. Denna kränkningersättning avser att kompensera känslor som den kränkande handlingen har framkallat hos den skadelidande, såsom rädsla, förnedring, skam eller liknande som inte tar sig sådana medicinska uttryck att det föreligger en personskada.

I samband med ändringarna år 2002 i skadeståndslagen rörande ersättning för ideell skada anförde regeringen i proposition 2000/01:68 att den brottsliga handlingen som avses i 2 kap. 3 § bör vara av väsentlig betydelse för frågan om en ersättningsbar kränkning föreligger eller inte. En annan sak är att vissa personer i sitt arbete har anledning att räkna med att mötas med angrepp. Personer i en del yrkesgrupper, t.ex. poliser och vissa anställda inom kriminalvården och psykiatrin, har anledning att räkna med att mötas med vissa mindre grova angrepp i arbetet och har också i praktiken en beredskap för detta. Det ligger i sakens natur, anförde regeringen vidare, att det då krävs något mer än normalt för att en allvarlig kränkning skall kunna konstateras. Detta synsätt bör dock inte dras så långt att den personliga kränkningen hamnar i bakgrunden. Även om det ingår i en persons normala arbetsuppgifter att hantera våldsamma och stökiga personer, bör ersättning ofta kunna ges när denne i tjänsten utsätts för en brottslig kränkning som är skymflig och direkt angriper den privata sfären. Ett exempel som nämndes i den då aktuella propositionen kan vara ett sådant renodlat kränkande angrepp som att bli spottad rakt i ansiktet. – Vad regeringen sålunda anförde föranledde inga erinringar från riksdagens sida (bet. 2000/01:LU19).

Om ersättning inte kan fås av den skadevållande eller på grund av en försäkring eller liknande, kan s.k. brottsskadeersättning enligt brottsskadelagen (1978:413) betalas av statsmedel. Ersättning kan utgå för personskador innefattande kränkningersättning, sakskador och s.k. rena förmögenhetsskador enligt skadeståndsrättsliga grundsatser. Ansökan om brottsskadeersättning görs hos Brottsoffermyndigheten som skall pröva ärendet. Ärenden av principiell betydelse eller annars av större vikt skall avgöras av en nämnd vid Brottsoffermyndigheten.

Motionen

I motion L260 yrkar Hillevi Larsson (s) tillkännagivande om att regelsystemen bör ses över så att alla, oavsett vilken yrkesgrupp de tillhör, blir berättigade till skadestånd om de blir utsatta för våld i tjänsten samt att det i första hand är gärningsmannen som skall stå för denna kostnad. Motionären anser att det är självklart att alla som blir utsatta för våld skall få skadestånd oavsett om det sker i eller utanför tjänsten och oavsett vilket typ av arbete vederbörande har. Gärningsmannen bör enligt motionären bli skyldig att betala skadestånd vid hot eller våld mot företrädare för de yrkeskategorier som brottsoffermyndigheten inte ger ersättning till, t.ex. poliser, väktare och vårdare inom psykiatrin.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inte finna annat än att motionsönskemålen är tillgodosedda genom de lagändringar och uttalanden som gjordes våren 2001 i samband med att den nuvarande bestämmelsen i 2 kap. 3 § skadeståndslagen kom till. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion L260.

Patientskadelagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som rör patientskadelagen. Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete.

Gällande bestämmelser

Patientskadelagen (1996:799), som trädde i kraft den 1 januari 1997, innehåller bestämmelser om rätt till patientskadeersättning och skyldighet för vårdgivare att ha en patientförsäkring som täcker sådan ersättning (prop. 1995/96:187, bet. LU27). Lagen bygger i stor utsträckning på den tidigare frivilliga patientförsäkringen men tillhör nu det obligatoriska försäkringssystemet. Patientskadeersättning lämnas för personskador, såväl fysiska som psykiska, som drabbar en patient i samband med hälso- och sjukvård i Sverige. Förutsättningarna för ersättning anges genom en uppräkningslista i lagen av ett antal olika skadesituationer. I korthet kan sägas att ersättning lämnas för skada som orsakas av undersökning, vård och behandling, oriktiga diagnoser, fel hos eller felaktig hantering av medicinsk-tekniska produkter och sjukvårdsutrustning, smittämnen som överförs i samband med vården och som lett till infektion, olycksfall som inträffat i samband med vården samt oriktig hantering av läkemedel.

Rätten till patientskadeersättning är fristående från skadeståndsrätten, vilket innebär att patienten inte behöver bevisa att skadan orsakats genom att hälso- och sjukvårdspersonalen gjort sig skyldig till fel eller försummelse för att ersättning skall kunna lämnas. I stället sker bedömningen på objektiva

grunder. Ersättningen bestäms i huvudsak enligt reglerna i 5 kap. skadeståndslagen.

Enligt huvudregeln åläggs alla vårdgivare, såväl offentliga som privata, en skyldighet att teckna försäkring som täcker ersättningsskyldigheten. Ersättningen lämnas av försäkringsgivaren, och för att tillgodose patientskyddsintraset i sådana fall då en vårdgivare inte fullgjort sin patientförsäkringsplikt åläggs alla försäkringsgivare som meddelar patientförsäkring ett solidariskt ansvar för ersättningen för skador som inträffar hos vårdgivare som saknat patientförsäkring. Försäkringsgivarna ingår i en patientförsäkringsförening som skall handlägga ersättningsfrågor som rör vårdgivare som inte tecknat försäkring. Vidare skall en patientskadenämnd upprätthållas och bekostas av de i patientförsäkringsföreningen ingående medlemmarna. Nämnden skall på begäran av bl.a. patient, vårdgivare, försäkringsgivare och domstol avge yttranden över ersättningsfall.

Ersättningsbestämmelserna i patientskadelagen, som innebär att även patientens efterlevande kan ha rätt till ersättning, är tvingande till de skadelidandes förmån. Den som vill ha ersättning enligt patientskadelagen kan föra talan om detta vid allmän domstol. Möjligheten för en skadelidande att i stället vända sig mot vårdgivaren med en skadeståndstalan finns dock fortfarande kvar, och patientskadelagen inskränker således inte rätten att föra talan om skadestånd i anledning av inträffad skada.

Preskriptionstiden är tre år från det att den skadelidande fick kännedom om att anspråket kunde göras gällande. Rätten till patientskadeersättning förloras i vart fall om den skadelidande inte väcker talan inom tio år från den tidpunkt då skadan orsakades (23 §). I stället för att väcka talan kan ett s.k. preskriptionsavbrott också göras genom att skadan anmäls till vård- eller försäkringsgivaren. Den som har gjort en anmälan till vård- eller försäkringsgivaren och begärt ersättning för en skada har alltid sex månader på sig att väcka talan sedan del tagits av försäkringsgivarens slutliga ställningstagande i ärendet. Detta gäller även om beslutet fattas först efter det att tre- eller tioårsfristen har gått ut.

Motionerna

Ulla Löfgren och Elizabeth Nyström (båda m) yrkar i motion L252 att riksdagen för regeringen som sin mening ger till känna att kvinnor med bröstcancer som drabbats av felaktig medicinsk behandling i form av för höga stråldoser bör få ersättning för sina skador. Likaså bör de få fri vård och rehabilitering. Enligt motionärerna användes mycket starka stråldoser från år 1960 fram till år 1985. Stråldoserna har visat sig ge mycket svåra skador och biverkningar. Skadorna kan vara förlamade armar, mycket svåra nervsmärtor, pålagringar på skelettdelar nära bröstet och förträngningar i kärlen. Dessa skador kan kräva medicinering, regelbunden rehabilitering och ibland operationer, vilket delvis betalas av den drabbade.

I motion L215 begär Kenneth Lantz (kd) en översyn av patientskadelagens prekriptionsregler så att dessa ändras på så sätt att patienter som blivit sjuka

av smittat blod kan hävda sin rätt till ersättning (yrkande 1). Vidare anser motionären att nuvarande preskriptionsbestämmelser skall tolkas förmånligt för de patienter som smittats för längesedan (yrkande 2). Reglerna bör enligt motionären ändras dels för att de som inte har känt till sin smitta skall kunna få ersättning trots att preskriptionstiden har gått ut, dels för att alla patienter skall erhålla samma försäkringsskydd. Motionären yrkar även ett tillkännagivande om att den särskilde utredare som skall se över patientskadelagen uppmanas att se till hur den enskilde individens risktagande kan minskas så att folk inte ska behöva leva i okunskap om regelverket (yrkande 3). Många tror att försäkringen täcker de fall där blodsmitta överförs utom preskriptionsregelns tidsram. Översynen skall därför enligt motionären lyfta fram detta problem, och utredaren bör komma med ett förtydligande så att drabbade människor erhåller adekvat ersättning.

Pågående arbete

Sommaren 2002 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppgift att se över patientskadelagen och läkemedelsförsäkringen (dir. 2002:92). I direktiven konstateras att redan den omständigheten att patientskadelagen har varit i kraft i drygt fem år gör att det finns skäl att se över lagen. En fråga som enligt direktiven bör belysas särskilt är bestämmelserna om preskriptionstid. Detta mot bakgrund av att det i olika sammanhang framhållits att preskriptionstiden i vissa fall kan vara för kort. Problemet uppstår, enligt regeringen, främst för patienter där det tar flera år från skadetillfället till insjuknandet eller upptäckten av skadan. Ett uppmärksammat sådant exempel är personer som har smittats av hepatit-C.

Utredaren skall därutöver bl.a. analysera om nuvarande system för ersättning till patienter som skadas inom hälso- och sjukvården ger ett tillfredsställande skydd för patienten. Utredaren skall även vid behov föreslå åtgärder för hur systemet kan förbättras för de fall ett sådant skydd saknas. Utredningen skall enligt direktiven avsluta sitt arbete den 31 december 2003.

Utskottets ställningstagande

I likhet med motionärerna anser utskottet att det är angeläget att patienter som orsakats skador i samband med vård och behandling inom sjukvården ges en rimlig möjlighet att hävda sin rätt och ser därför med tillfredsställelse på att regeringen har tillkallat en särskild utredare med uppgift att se över patientskadelagen. Som redovisats tidigare ingår i utredningsuppdraget som en särskild uppgift att belysa preskriptionsbestämmelserna i patientskadelagen. Utskottet utgår därför från att motionsspörsmålen kommer att bli föremål för uppmärksamhet i det pågående utredningsarbetet och finner nu inte skäl för någon riksdagens vidare åtgärd. Utskottet föreslår att motionerna L215 och L252 lämnas utan bifall.

Ersättning för fingerade personuppgifter m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande med krav på införande av en rätt till ersättning för personer som fått fingerade personuppgifter m.m. Utskottet anser att resultatet av pågående utredningsarbete inte bör föregripas. *Jämför reservation nr 3 (fp).*

Gällande bestämmelser

Enligt 7 kap. 15 § sekretesslagen (1980:100) gäller sekretess bl.a. i verksamhet som avser folkbokföring eller annan liknande registrering av befolkningen. Sekretessen gäller för uppgift om enskilda personliga förhållanden om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretess kan gälla för en särskilt känslig uppgift om exempelvis adoption, men också för en normalt harmlös uppgift om adress som kan behöva skyddas vid personföljelse. I vissa fall kan man på förhand misstänka att en uppgift kommer att efterfrågas för att användas på ett sätt som kan vara till men för den enskilde, t.ex. att en adressuppgift används som ett led i förföljelse. Skattemyndigheten, som ansvarar för folkbokföringsregistret, har då möjlighet att föra in en s.k. sekretessmarkering i registret. Markeringen anger att särskild försiktighet bör iakttas vid bedömningen av om uppgifter om personen i fråga bör lämnas ut, eftersom uppgifterna kan omfattas av sekretess. För att markeringen skall få avsedd effekt får den regelmässigt omfatta samtliga medlemmar i den förföljdes hushåll.

Reglerna om kvarskrivning finns i folkbokföringslagen (1991:481). Enligt 16 § får en person som av särskilda skäl kan antas bli utsatt för brott, förföljelse eller allvarliga trakasserier på annat sätt, om han har flyttat eller avser att flytta, efter ansökan medges att vara folkbokförd på den gamla folkbokföringsorten i högst tre år (kvarskrivning). Kvarskrivning får även medges den utsatte personens medflyttande familj. Kvarskrivning beslutas av skattemyndigheten. Skyddet vid kvarskrivning är inriktat på att hemlighålla den förföljdes bostadsort och verkliga adress då skydd med stöd av sekretessreglerna bedöms otillräckligt. Den kvarskrivne är i folkbokföringen registrerad med adress endast hos den skattemyndighet som har beslutat om kvarskrivningen.

Bestämmelser om fingerade personuppgifter infördes den 1 juli 1991 och regleras i lagen (1991:483) om fingerade personuppgifter. Enligt 1 § får en person som är folkbokförd i landet medges att använda andra personuppgifter om sig själv än de verkliga (fingerade personuppgifter) om det finns en uppenbar risk att personen kan bli utsatt för särskilt allvarlig brottslighet som riktar sig mot dennes liv, hälsa eller frihet. Det krävs också att personen inte kan ges tillräckligt skydd på annat sätt. När ett medgivande att använda fingerade personuppgifter har givits registreras den som fått medgivandet med bl.a. fingerat personnummer och namn i folkbokföringen. Därifrån förs de fingerade uppgifterna vidare till bl.a. olika myndigheter på samma sätt som andra

folkbokföringsuppgifter. Den som fått fingerade personuppgifter är folkbokförd under de nya uppgifterna på den ort där hon eller han är bosatt.

Motionen

I motion Ju364 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att personer som får fingerade personuppgifter, sekretessmarkering i folkbokföringen eller kvarskrivning skall ha rätt till ekonomisk ersättning för de kostnader som uppkommer (yrkande 18 delvis).

Tidigare behandling

När utskottet våren 2001 (bet. 2000/01:LU19) och våren 2002 (bet. 2001/02:LU10) behandlade motsvarande motionsyrkanden erinrade utskottet om att frågan om ersättning till enskild som fått fingerade personuppgifter behandlats i regeringens proposition 2000/01:79 om stöd till brottsoffer. Där anförde regeringen att det i många fall kan vara skäligt att en person som på grund av förföljelse tvingas byta sin identitet får ekonomisk hjälp från staten. Det kan vara kostnader som har samband med byte av bostadsort eller med försäljning av en fastighet eller bostadsrätt och kostnader i samband med att den enskilde måste byta arbete. Regeringen påminde i propositionen om att den i november 1999 beslutat att uppdra åt Rikspolisstyrelsen att i samverkan med Riksåklagaren, Kriminalvårdsstyrelsen, Domstolsverket och Brottsförmyndigheten utarbeta ett förslag till ett nationellt handlingsprogram för skydd av vittnen, målsägande och andra bevispersoner. Uppdraget redovisades i en rapport – Nationellt handlingsprogram för skydd av bevispersoner. I rapporten lämnades förslag till en lag om skydd för bevispersoner samt underströks nödvändigheten av att samordna det skydd som föreslås i lagen med andra åtgärder såsom sekretessmarkering, kvarskrivning och fingerade personuppgifter.

Pågående arbete

Regeringen beslutade i december 2001 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att utforma ramen för ett program till skydd för bevispersoner m.fl. och föreslå den lagstiftning som behövs (dir. 2001:107). Förslaget skall utformas med utgångspunkt i den tidigare nämnda Rikspolisstyrelsens rapport om ett nationellt handlingsprogram för skydd av bevispersoner. Utredaren skall överväga hur den personkrets som kan komma att omfattas av ett skyddsprogram skall avgränsas.

Vidare skall utredaren överväga frågan om ersättning skall kunna lämnas till bevispersoner och andra personer som är i behov av skydd. Utredaren skall här ta hänsyn till vad regeringen uttalat i proposition 2000/01:79 Stöd till brottsoffer i fråga om ersättning för de personer som medges rätt att använda fingerade personuppgifter m.m. Regeringen konstaterade i direktiven att det är förenat med stora kostnader, både direkta och indirekta, att skydda en person. Ersättningsfrågan innehåller enligt regeringen många komplexa frågor såsom ersättningsnivåer och beskattningseksekvenser, varför det är

nödvärdigt att dessa och därmed sammanhängande frågor närmare utreds och analyseras. Möjligheten att lämna ersättning till andra än bevispersoner som är i behov av skydd borde också enligt regeringens uppfattning övervägas.

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets mening bör resultatet av pågående utredningsarbete, som enligt direktiven skall slutredovisas senast den 1 september 2003, inte föregripas genom någon riksdagens åtgärd i förevarande sammanhang. Riksdagen bör därför avslå motion Ju364 yrkande 18 i denna del.

Reservationer

1. Ersättning för sorg och saknad (punkt 1)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1.

Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:L226 yrkande 2 och 2002/03:Ju364 yrkande 18 i denna del.

Ställningstagande

Vi anser att en särskild rätt till ersättning för sorg och saknad skall införas i skadeståndslagen. Det argument som väger särskilt tungt till stöd för en sådan ordning är att det i rättstillämpningen ställs krav på att de psykiska besvären skall bevisas, vilket ofta kan vara svårt och omständligt. Dessutom kan det, enligt vår mening, många gånger upplevas som kränkande för en anhörig att tvingas föra särskild bevisning i sådana frågor. Med en schabloniserad rätt till ersättning för sorg och saknad kan den som inte vill underkasta sig en undersökning av de egna psykiska besvären ändå få ersättning för de starka känslor och de mer eller mindre definierbara psykiska påfrestningar som typiskt sett uppkommer vid en nära anhörigs död. Detta skulle innebära en skarp markering från samhällets sida och att svensk rätt ytterligare harmoniseras med stora delar av övriga europeiska länders skadeståndrätt. En ersättningsmöjlighet för sorg och saknad finns nämligen i bl.a. England, Frankrike och Italien. Skadeståndet betalas då ofta ut med standardiserade belopp. Genom den speciella ersättningsposten skulle gärningens betydelse för offrets närstående inskräpas hos gärningsmannen. Ett sådant förtydligande ligger även i linje med rättsutvecklingen där psykisk/ideell skada tillmäts allt större betydelse.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna L226 yrkande 2 och Ju364 yrkande 18 i denna del, som sin mening ge regeringen till känna.

2. Kostnader för anhöriga (punkt 2)

av Inger René, Bertil Kjellberg och Henrik von Sydow (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar i bilaga 2 av reservanternas framlagt förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207).

Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:L226 yrkande 1.

Ställningstagande

Mot bakgrund av de uttalanden som regeringen gjorde i proposition 2000/01:68 Ersättning för ideell skada kan vi konstatera att den närståendekrets som avses i 5 kap. 1 § första stycket 1 skadeståndslagen utgörs av den i praxis erkända, dvs. make, registrerad partner, sambo, barn och föräldrar. För att inte tillämpningssvårigheter skall uppstå vid den praktiska skaderegleringen bör, enligt vår mening, lagstiftarens avsikt komma till uttryck genom en precisering av närståendekretsen i lagtexten. Vi föreslår att riksdagen nu beslutar om en ändring av 5 kap. 1 § första stycket 1 skadeståndslagen enligt vad som framgår av reservanternas förslag i bilaga 2.

3. Ersättning för fingerade personuppgifter m.m. (punkt 5)

av Jan Ertsborn och Martin Andreasson (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3.

Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:Ju364 yrkande 18 i denna del.

Ställningstagande

Enligt vår mening är det angeläget att personer som får fingerade personuppgifter, sekretessmarkering eller kvarskrivning i folkbokföringen har rätt till ekonomisk ersättning för de kostnader som uppkommer i samband med detta. Vi anser därför att ett sådant förslag bör tas fram omgående.

Vad vi ovan anfört bör riksdagen, med bifall till motion Ju364 yrkande 18 i denna del, som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilt yttrande

Ersättning för sorg och saknad

av Yvonne Andersson (kd).

Jag anser att det är synnerligen viktigt att människor får erforderligt skadestånd i samband med anhörigs bortgång när detta åsamkats av brott. Det är också viktigt att skadestånd utgår även om gärningsmannen är okänd eller saknar tillgångar. Om en ny ersättning skall införas för sorg och saknad riskeras möjligheterna för dem som har verkligt psykiskt lidande att få sina behov tillgodosedda. Innan en sådan reform genomförs bör först undersökas i vilken grad de skadeståndsersättningar som fastställts av domstol eller annan myndighet faktiskt kommit de skadeståndsberättigade till del.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden

2002/03:L215 av Kenneth Lantz (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av patientskadelagens preskriptionsregler.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om preskriptionsbestämmelsernas tolkning avseende blodsmittade patienter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den kommande översynen av patientskadelagen följs upp enligt dir. 2002:92.

2002/03:L226 av Inger René m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen beslutar att i lagtexten precisera den anhörigkrets som omfattas av rätten till ersättning för kostnader.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ersättning för sorg och saknad.

2002/03:L252 av Ulla Löfgren och Elizabeth Nyström (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ersättning till kvinnor med bröstcancer som drabbats av felaktig medicinsk behandling.

2002/03:L260 av Hillevi Larsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regelsystemen bör ses över syftande till en ordning där alla, oavsett vilken yrkesgrupp de tillhör, blir berättigade till skadestånd om de blir utsatta för våld i tjänsten och att det i första hand är gärningsmannen som skall stå för denna kostnad.

2002/03:Ju364 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om ersättningsfrågor.

BILAGA 2

Av reservanternas föreslagen lagändring

Reservation 2 (punkt 2)

Förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***5 kap.**

1 §

Skadestånd till den som har tillfogats personskada omfattar ersättning för

1. sjukvårdskostnad och andra kostnader för den skadelidande, inbegripet skälig kompensation till *den som står den skadelidande särskilt nära*,

2. inkomstförlust,

3. fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men) samt särskilda olägenheter till följd av skadan.

Ersättning för inkomstförlust motsvarar skillnaden mellan den inkomst som den skadelidande skulle ha kunnat uppbära, om han icke hade skadats, och den inkomst som han trots skadan har eller borde ha uppnått eller som han kan beräknas komma att uppnå genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till tidigare utbildning och verksamhet, omskolning eller annan liknande åtgärd samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter.

Med inkomstförlust likställs intrång i näringsverksamhet. Med inkomst likställs värdet av hushållsarbete i hemmet.

Skadestånd till den som har tillfogats personskada omfattar ersättning för

1. sjukvårdskostnad och andra kostnader för den skadelidande, inbegripet skälig kompensation till *make, registrerad partner, sambo, barn och föräldrar*;

2. inkomstförlust,

3. fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men) samt särskilda olägenheter till följd av skadan.